

Tóka Gábor: Választási közvélemény-kutatások és előrejelzések 1998-ban¹

Az alábbi szöveg a tanulmánynak a *Magyarország politikai évkönyve - Political Yearbook of Hungary 1999* (szerk. Kurtán Sándor, Sándor Péter, és Vass László, Budapest: DKMKA) 706-27. oldalán megjelent változatát követi, a táblázatokat azonban alább kiegészítettem azokkal a forráshivatkozásokkal és magyarázatokkal, amelyek csak a *Jel-Kép* című folyóirat 1998. évi 4. száma 53-76. oldalán voltak olvashatók.

Bár a választási előrejelzések a tömegszórakoztatástól a cégreklámig számos fontos szerepet töltenek be, a jelen dolgozatban csak egyetlen szempontból vizsgálom teljesítményüket. A demokratikus választások akkor tudják a legjobban kifejezni az állampolgárok akaratát, ha a szavazók és a politikusok választások idején már jó előre sejtik, hogy több rokon párt közül melyiknél hasznosulhatnak legjobban a szavazatok: melyik kerülhet be a törvényhozásba, és melyik kerülhet olyan helyzetbe, ahonnan könnyebben befolyásolhatja a jövő kormány összetételét. A köznek nem csak joga, de szüksége is van a közvélemény ismeretére. A politikusoknak is, különben aligha tudnának alkalmazkodni a választói akarathoz. Mindehhez egyrészt politikai közvélemény-kutatásokra van szükség, másrészt arra, hogy meg tudjuk ítélni az általuk nyújtott közhasznú információk megbízhatóságát.

Tiltsuk-e be a választási közvélemény-kutatásokat?

A közhiedelem szerint a pártpreferencia-vizsgálatok pontossága tekintetében négy évente egyszer eljő az igazság pillanata. Nem így áll a helyzet. Néhány más kelet-európai és latin-amerikai országhoz hasonlóan, viszont Nyugat-Európa nem latin országaival ellentétben, hazánkban is érvényben van egy törvény szabta moratórium, amely tiltja, hogy a szavazást megelőző napokban (a pontos szabály országonként változik, nálunk nyolc napig tart a szilencium) választási közvélemény-kutatásokat tegyenek közzé. Amellett, hogy nyilvánvaló ok nélkül korlátozza a sajtószabadságot, a moratórium olyan információtól fosztja meg a választópolgárokat, amelyre azok esetleg igényt tarthatnak annak érdekében, hogy akaratukat a legpontosabban fejezhessék ki a szavazatukkal.

A tilalom csak a professzionális közvélemény-kutatók adatainak a hazai tömegtájékoztatóban, a különböző adatok kritikai egybevetését is lehetővé tevő módon való közlésére terjed ki, és megsértőit nem sújtja szankcióval (viszont ingyenreklámhoz juttatja őket, amint azt az egy hasonló tilalmat előbb nevetségessé tevő, majd annak bírói ítélettel

¹ A jelen tanulmány eredetileg a Nyilvánosság Klub felkérésére és támogatásával készült, és egy korábbi változata a *Jel-Kép* c. folyóirat 1998. 4. számában jelent meg (Tóka 1998). Az érdeklődők ott találhatják meg a jelen változathoz terjedelmi okokból elhagyott forráshivatkozásokat és egyéb lényeges információt.

való hatálytalanításához vezető belga botránysorozat igazolta). Lengyelországban pénzbírság sújtja a moratórium megsértőit, de az 1997-es választások idején a magukra valamit is adó napilapok egymással versengtek a törvénysértésben - és fizették a bírságot. A magyar közvélemény-kutatók és média ezeddig rendkívül lojálisnak bizonyultak, de a moratórium így se szab gátat annak, hogy kerülőúton (például politikusok állítólagos közvélemény-kutatások eredményeire utaló megjegyzései révén), illetve tudománytalan spekulációk formájában előadott előrejelzések jussanak el a szavazóhoz. A moratórium leginkább még azokat a nagybefektetőket segítheti, akik saját közvélemény-kutatásaik ismeretében pontosabb információkat számítnak le a tőzsdei részvények, a forint, és az egyes politikusok árfolyamából, mint a kisbefektetők (az 1998-as választás első fordulóját után igen nagy árfolyam-változások zajlottak le a magyar részvénytőzsdén, amelyet a megfigyelők részben a némileg váratlan választási eredményekkel magyaráztak).

A moratórium miatt csak egészen kivételesen készülnek olyan közvélemény-kutatások a szavazást megelőző napokban, amelyek segítségével megállapíthatnánk, hogy az egyes intézetek pártpreferencia-vizsgálataiban alkalmazott módszerekkel előrejelezhetőek-e a választási eredmények. A moratórium kezdete előtt több cég is közzétesz ugyan a listás szavazatok számszerű megoszlására vonatkozó előrejelzéseket, de ezeket - pontosan azért, mert egy még viszonylag távoli eseményt kell prognosztizálni - nem feltétlenül az egyébként szokásos módszerekkel készítik. De azok álláspontja is érthető, akik prognózis helyett csak a legfrissebb párt-preferencia adataik közzétételére vállalkoznak. Akármelyik megoldást választja is egy intézet, a közölt adatok és a választási eredmények közti eltérésekért könnyen okolhat előre nem látott fejleményeket (1998-ban pl. a vártnál alacsonyabb részvételt, vagy a közbiztonsági problémák előtérbe kerülését a kampány utolsó két hetében), és az esetleges telitalálatok sem igazolhatják visszamenőleg egy intézet működését. A választási közvélemény-kutatásokkal kapcsolatos tisztánlátást, azok további módszertani fejlődését és az utolsóként közölt adatok nagyobb pontosságát csak a moratórium hatálytalanításától remélhetjük.

Minek az alapján ítélkezzünk?

Az 1998-as országgyűlési választási kampány során kielezett viták tárgyává vált számos, a választási közvélemény-kutatásokkal kapcsolatos kérdés. Bár illúzió lenne a közvélemény-kutatók és az ügyeletes látnokok tevékenységét összemósó, rosszul informált megjegyzések eltűnésében reménykedni, a tények rendszerezése talán hozzájárulhat a viták racionálisabb mederbe tereléséhez, hiszen ezeket egyebek között a megszólalók egy részének elemi tényekkel kapcsolatos tudatlansága fűti. (A szakértői minőségben fellépő személyek esetenkénti tájékozatlanságának illusztrálására érdemes felidézni, hogy egy, a választási közvélemény-kutatásokban kiemelkedően jártas szociológus az 1998-as választási közvélemény-kutatásokkal foglalkozó tévés vitaműsorban azt fejtegette, hogy azok miért

voltak képtelenek a MIÉP parlamentbe jutásának előrejelzésére - miközben a választások előtt tíz nappal, a sajtóban utolsóként megjelent előrejelzések közül három 4-5 százalékos MIÉP szavazatarányt prognosztizált, és csak egy zárta ki a párt parlamentbe jutását.)

Elemzésem a számszerű adatok vizsgálatára szűkül, mivel a hozzájuk kapcsolódó elemzések, főcímek, grafikonok, és módszertani leírások értékelése a jelen kereteket meghaladó feladat lenne. Megkerülhetetlenül sok ugyanis a szubjektív elem annak értékelésében, hogy meddig terjed a közvélemény-kutatók felelőssége abban, hogy egy napilap milyen kontextusban, milyen főcím alatt közli adatait. Csak a legfeltűnőbb (egyébként rendre a Magyar Nemzetben megjelent) példánál maradva, nehéz megítélni, hogy tényleg az információ-érték motiválta-e azt, amikor a két forduló között megjelent kisszámú elemzések egyike a második fordulóban várható választói magatartás helyett azzal foglalkozott, hogy hány hajdú-bihari és szabolics-szatmári MSZP-szavazó támogatná a Munkáspártot abban az esetben, ha pártjuk az utóbbi "javára" visszavonná listáit az e megyékben a második fordulóban megismételt listás szavazásról; vagy pl. a Fidesz-MPP számára az átlagosnál kedvezőbb adatsorok többszöri újraközlését a Gallup "legfrissebb adataiként", és anélkül, hogy az újraközlés tényét vagy az adatfelvétel dátumát világosan jelezné a szerző. Hasonlóképpen kérdéses, hogy korrekt-e utólagos becslést közölni arról, hogy miként előzte volna meg a Fidesz-MPP az MSZP-t a listás szavazáson százszázalékos választási részvételi arány mellett, ha nem áruljuk el, miként becsültük meg annak az általában negyven százaléknyi állampolgárnak a "valószínű szavazatát", akik az interjúk során nem nyilvánítanak pártpreferenciát, és ezek között is azon kb. egytizedét, akik rendszerint még rokonszenv-osztályzatokat se hajlandók/tudnak adni az egyes pártoknak.

Az alábbiakban ezeknél egyszerűbb kérdést járok körül: összességében véve elfogadható volt-e az 1998-as választási közvélemény-kutatások pontossága. Megpróbáltam összegyűjteni a közvélemény-kutatással foglalkozó intézmények által Magyarországon 1990 óta nyilvánosságra hozott összes választási előrejelzést illetve ezzel rokon funkciójú becslést. Tóka (1998) ismerteti a forrásokat, illetve azokat a speciális problémákat, amelyeket az egyes adatsorok tárgyilagos értékelésénél feltétlenül figyelembe kell venni. A szisztematikus összehasonlításhoz egy olyan mutatót kerestem, amely valamennyi előrejelzés pontosságát azonos, nemzetközi összehasonlításra is alkalmas mértékegységben fejezi ki, és egy olyan mércét állít fel, amelynek szoros választási eredmények esetén sem nehezebb megfelelni, mint az 1994-eshez hasonló helyzetben. Sokkal könnyebb volt ugyanis előrejelezni a győztest akkor, amikor az MSZP 33 százalékkal szemben a második helyezett SZDSZ is csak 20 százalék alatti listás eredményt ért, mint amikor a választásokon győztes Fidesz-MPP még a második fordulóban is kevesebb szavazatot kapott, mint a második helyezett MSZP.

Ezért a választási eredmények és az előzetes becslések közötti százalékos eltérések nagyságára koncentráltam. Egyébként a korábbi hazai írásokban és a szakirodalomban is ez, nevezetesen a pártonkénti "hibák" abszolút értékének az összege terjedt el leginkább, mint az

előrejelzések pontosságának összefoglaló mutatója. Érthető persze, ha az érdekelt felek az eredmények ismeretében más-más értékelési szempontokra esküsznek. Az itt használttól eltérő mutatók - például hogy a közvélemény-kutatók eltalálták-e, hogy mely pártok jutnak be a parlamentbe, hogy miként alakul a pártok erősrendje, vagy hogy ki végez az első helyen - szinte kivétel nélkül kiszámíthatók az itt közölt adatokból. Ezekkel az alternatív mércékkel egyrészt az a probléma, hogy egyszerűen csak kevesebb információt hasznosítanak, mint az általam előnyben részesített mutató (tehát pl. a pártok pontos szavazataránya helyett csak azok nagyságrendi sorrendjét), és így az utóbbinál durvábbak. Másrészt az utóbbtól pont abban térnek el, hogy a közvélemény-kutatói munka értékelését a kutató által ellenőrzött tényezőktől idegen-szempontoknak rendelik alá. Ez éppen azokban a ritka esetekben a legvilágosabb, amikor a kvalitatív összehasonlítások az általam használt kvantitatív mutatótól eltérő képet adnak az egyes intézetek teljesítményéről (ld. Tóka 1998: 11-12. lábjegyzet).

Az összehasonlíthatóság érdekében a mandátum-előrejelzéseket is százalékos megoszlásokra fordítom le, és mindig csak az adott választáson parlamenti képviselőhöz jutott pártokra vonatkozó becsléseket tüntetem fel a táblákban. Az összehasonlítás érdekében az eredetileg "-tól -ig" formában megadott adatoknak a középértékét használom: a jelen összefüggésben nincs jelentősége annak, hogy egy adat 0-4 vagy 2 százalékkal tért el a megfelelő párt választási eredményétől. Amikor csak lehetséges, akkor - a statisztikai hiba nagyságától függetlenül (ezek amúgyis rendre pontatlanul, lefelé torzítva jelennek meg a hazai közleményekben) - mindig az első tizedesjegyig adom meg a számokat, hogy elkerüljem a kerekítési hibák halmozódását az összesített mutatók számításánál.

Az előrejelzések pontossága

Az eltérő adatok és módszerek felbukkanása 1998-ban a korábbiakhoz képest már pusztán azért is gyakoribbá vált, mert több közvélemény-kutatási adat jelent meg a nyomtatott sajtóban, és majdnem kétszer annyi intézet közölt ilyeneket, mint 1990-ben vagy 1994-ben. Ezzel egyidejűleg folyamatosan nőttek a sajtóban megjelenő politikai közvélemény-kutatásokkal szembeni elvárások, illetve a velük kapcsolatos fizetőképes kereslet. Mint látni fogjuk, az élesebb verseny (és talán a kutatók tapasztalatainak bővülése) együtt járt az előrejelzések pontosságának növekedésével.

Az 1998-as exit poll-alapú előrejelzések átlagos hibája mind az első (ld. 1-2. tábla), mind pedig a második fordulóban (ld. 3-4. tábla) hajszálnyival alacsonyabb volt, mint 1994-ben (1990-ben még egyáltalán nem készültek exit poll-ok). A választási eredményekkel közvetlenül szembesíthető exit poll-ok száma ugyan nem nőtt 1994-hez képest, de 1998-ban mindkét fordulóban nagyobb tévé-nyilvánosságot kaptak, mint 1994-ben, amikor az első forduló estéjén az MTV 1 egyáltalán nem számolt be róluk.

De nem csak az exit poll-ok esetén figyelhattuk meg az intézetek közötti versengés

intenzitása és az előrejelzések pontossága közötti összefüggést. Az első szabad választások előtti hónapokban még csak rendszertelenül megjelenő publikációk jelezték a pártpreferenciák alakulását, előrejelzésekre pedig csak az első forduló estéjén, az urnák zárása után vállalkozott a Gallup, a Magyar Közvéleménykutató Intézet, és a Medián (ld. 5. tábla). Egyértelműen megállapítható, hogy az akkoriaknál lényegesen pontosabb volt az a két 1998-as előrejelzés, amely összehasonlítható ezekkel az 1990-ben viszonylag kedvező visszhangot kapott kísérletekkel (ld. 6 tábla).

Az 1994-es országgyűlési választási kampány során már rendszeresen jelentek meg trend-adatok a Szonda-Ipsos és a Medián jóvoltából, és a szavazást megelőző nyolc napos moratórium kezdete előtti utolsó napon négy cég is közölt vagy előrejelzést a listás szavazatok megoszlásáról, vagy - ami az olvasók javarésze szemében érzésem szerint ugyanaz - legfrissebb pártpreferencia-mérésük eredményét (ld. 7. tábla). 1998-ban már hatan (a Magyar Gallup Intézet, a Marketing Centrum, a Medián, a Sofres-Modus, a TÁRKI-val kooperáló Századvég, és a Szonda-Ipsos) közölt pártpreferencia-adatokat a kampány során, és a Modus kivételével valamennyien közzétették a moratórium kezdete előtti "utolsó szavukat" is, ha nem a sajtóban, akkor legalább az interneten (ld. 8. tábla). A két év adatait összehasonlítva ismét azt láthatjuk, hogy az adott évben ringbe szálló intézetek átlagos hibája 1998-ban csökkent.

Bár 1994-ben ezek korántsem kaptak olyan publicitást, mint 1998-ban, valójában már akkor is készültek előrejelzések a parlamenti mandátumok várható megoszlásáról a két forduló között (ld. 9. tábla). A megfelelő 1998-as adatok a 10. táblán láthatók, és ismét az előrejelzések átlagos pontosságának növekedését mutatják 1994-hez képest (a táblázat nem tartalmazza Mészáros József és Szakadát István becsléseit amelyek hangsúlyozottan nem előrejelzésként készültek, hanem szélsőségesen eltérő politikai forgatókönyvek várható hatását próbálták modellálni). 1998-ban két intézet még arra is vállalkozott, hogy a mandátumok végső megoszlását az első forduló részletes eredményeinek ismerete nélkül, azt megelőzőleg végzett kérdőíves vizsgálatok adatai alapján és persze a választási rendszer ismeretében becsülje meg. Az előrejelzések színvonalának emelkedését mutatja, hogy még ezek a vállalkozások is az 1994-es (már az első forduló eredményeinek ismeretében készült) mandátumbecslésekkel összehasonlítható pontosságot értek el (ld. 11. tábla).

Ki mért jól?

A választási közvélemény-kutatásoknak a tényleges eredményekkel való egybevetése valójában csak a választás napján, esetleg még az előző két-három napban készült vizsgálatok esetén perdöntő. A hatása viszont éppen azoknak az adatoknak a legnagyobb, amelyek hetekkel vagy hónapokkal a szavazás napja előtt informálnak a formálódó választói akaratról. Az ilyen információk pontosságát nehéz megítélni, hiszen a választási eredményektől való eltérésüket okozhatják az adatok publikálása után bekövetkezett események is. "Többségi

szavazással" sem állapítható meg az igazság: előfordulhat, hogy valamennyi közvélemény-kutató egyidejűleg téved.

Az előrejelzések során sokszor kell alternatív megoldások között választania a közvélemény-kutatóknak: megbízhat-e a népeségnyilvántartás adataiban (miként a Szonda és a TÁRKI tették), vagy inkább azt a kockázatot vállalja fel, hogy kérdezőbiztosai helyekkel eltérnek a mintavétel véletlenszerűségét biztosító szabályoktól? Meg kell becsülni, hogy vajon kik, illetve hányan fognak elmenni szavazni: azok, akik ezt biztosnak mondják, vagy akiknek van pártpreferenciája (és ezt el is árulják), vagy ki? De vannak kevésbé ismert dilemmák is.

El kell dönteni, hogy a pártpreferenciára, szavazási szándékokra vonatkozó kérdések mindig azonos, vagy - miként az 1996-98-as TÁRKI vizsgálatokban - időről-időre kissé változó kérdőív-környezetben szerepeljenek-e. Ha ragaszkodunk is az előző megoldáshoz, akkor sem világos, hogy inkább - miként a Szonda-Ipsos adatfelvételeiben - az interjú elején szerepeljenek e kérdések (s így a válaszokat ne befolyásolja a további kérdések tartalma), vagy egy kicsit később, amikor a megkérdezett már jobban ráhangolódott az interjúra és rájött, hogy a kérdező csak lejegyzi válaszait, de nem reagál azok tartalmára.

Az utóbbi lehetőséget választó intézetek között a Medián csak politikamentes kérdéseket tesz fel a választási blokk előtt, míg a Marketing-Centrum bemelegítő kérdéseinek egy része kifejezetten politikai tartalmú, bár semleges (pl. mennyire bízunk a megkérdezett különböző politikai intézményekben). Azt is itt kérdezik meg, hogy a megkérdezett szerint mi volt az elmúlt időszak legfontosabb eseménye. Feltételezhető, hogy ez a kérdés aktivizálja a politikai aktualitások hatását az egy-két perccel később kinyilvánított párt-rokonszenvekre, és így - helyesen vagy sem - megnöveli a mért pártpreferenciák időbeli ingadozásait. (A Marketing Centrum adatainak nagyobb havi ingadozása emellett még azzal is összefügghet, hogy rendre több - nyilván elsősorban több bizonytalankodó - megkérdezettől kapnak választ a pártpreferencia kérdésre, mint más intézetek, ld. 12. tábla.) Ezzel szemben a Szonda-Ipsos idősoraiban (ahol minden bemelegítés nélkül teszik fel a "vasárnapi kérdést", és általában nem egy, hanem két hétvége alatt fejezik be a terepmunkát) évek óta a változások komótosága, a rövidtávú kilengések viszonylagos hiánya a feltűnő.

Mivel nincsenek havonta választások, nehéz megmondani, hogy melyik mérési módszer a jobb. Még az is vitatott, hogy van-e bármi hatása az ilyen szituatív ingereknek. A TÁRKI kutatói például azt tapasztalták, hogy 1998. február eleji és március eleji adatfelvételeik között nagyon megváltozott az MSZP-Fidesz verseny állása (ld. 12. tábla), annak ellenére, hogy mindkét alkalommal a megkérdezett demográfiai jellemzőire, Bős-Nagymarosra és különböző szociális ellátásokra vonatkozó kérdések előzték meg a választási blokkot (lehet persze, hogy a változatlan kérdések hatása változott meg azután, hogy az erőmű-vita február közepén és végén az országos politika középpontjába került.)

Végül magára a szavazati szándékokra vonatkozó kérdés is többféle módon tehető fel.

Ha a megkérdezett (egy ún. nyitott kérdésre válaszolva) fejből mondja be egy párt nevét, akkor esetleg megfeledezhet a tömegkommunikációban kevesebbet szereplő pártokról. Ha viszont egy az összes lehetőségeket felsoroló kártyáról választ ki egy pártot (ún. zárt kérdés), akkor növekedhet a válaszok esetlegessége, véletlenszerűsége, s így a kis pártok támogatottsága. De meglehet, hogy éppen ezért reprodukálja jobban a zárt kérdés azt, ami a szavazófülkében történik. A 12. táblából is kiolvasható, hogy a nyitott kérdést használó TÁRKI adatfelvételeiben 1998-ban mindig alacsonyabb, míg a zárt kérdést használó Szonda-Ipsos szerint általában magasabb volt a kisebb pártok támogatottsága, mint a két kérdéstípust kombináló Marketing-Centrum és Medián vizsgálataiban. Az is lehet, hogy mindez véletlen: a TÁRKI 1998. januári kísérlete szerint a szavazati szándékok megoszlása nem különbözött a nyitott és a zárt kérdéssel megkérdezett minták között. De meglehet, hogy a hatás csak a kampány későbbi szakaszában jelenik meg, hiszen a parlamenten kívüli pártok láthatósága - és így támogatottsága - ilyenkor megnő.

Nem elvi, hanem empirikus kérdés az, hogy melyik módszer vezet a legpontosabb méréshez. De ha a kérdés empirikus, az még nem jelenti azt, hogy eldönthető. A puding próbája az utolsó napokban végzett mérések és a választási eredmények összehasonlítása: azonban már pusztán azért is, hogy a választáshoz minél közelebb eső időpontban minél több embert kérdezhessenek meg, hogy az adatokat még fel is dolgozhassák az urnák zárása előtt, és hogy nagyobb pontosságot érjenek el, a kutatók ilyenkor gyakran eltérnek a korábbi vizsgálataikban használt módszerektől. 1998-ban három cég végzett pártpreferencia-kutatást a választások első fordulójá előtti héten, és a Gallup legalábbis a mintavételi eljárás, az interjú hossza és (zömében telefonos) módja, a TÁRKI pedig a mintavételi eljárás, a pártpreferencia-kérdést megelőző kérdések tartalma, magának a pártpreferencia-kérdésnek a formája (ti. ekkor nem nyitott, hanem zárt kérdést használtak), és a közölt adatok bázisa (ekkor ugyanis nem az összes megkérdezettre, hanem csak az ún. biztos szavazókra vonatkozó adatokat közöltek) tekintetében eltért saját korábbi gyakorlatától. Csak a Medián adatfelvétele alkalmazott minden tekintetben azonos módszereket a cég korábbi vizsgálataival.

Trendek a kampány során

A választást megelőző pártpreferencia-vizsgálatok esetén tehát igazából csak azt vizsgálhatja a művész, hogy az egyes intézetek adatai közötti eltérések a szakmailag kifogástalan munka és teljesen azonos módszerek mellett is várható véletlenszerű ingadozások keretein belül maradtak-e. A 12. tábla az 1997. december 1-e és 1998. április 30-a között a sajtóban megjelent összes pártpreferencia-vizsgálat alapmegoszlásait-igyekszik bemutatni, legalábbis amennyire meg tudtam azt becsülni a források alapján. A százalékok tehát azt mutatják meg, hogy az összes megkérdezett között hány százalék válaszolta meg valamilyen párt megnevezésével a "Ha most vasárnap országgyűlési választások lennének, akkor Ön melyik

pártra szavazna?" típusú kérdést, illetve hogy melyik pártot hányan választották.

A statisztika törvényei alapján megállapítható, hogy mekkora az a ("statisztikailag szignifikáns") eltérés, amely csak minden huszadik esetben fordulhat elő két vizsgálat között pusztán amiatt, hogy a nyolcmillió választópolgár helyett csak azoknak egy-egy kis mintáját kérdezték meg. A hat, a parlamentbe utóbb bejutó párt pillanatnyi támogatottságára hat intézet által adott 180 becslés között mindösszesen négy lógott ki az adott hónap többi adatai közül. 1998 február elején a Marketing Centrum az MSZP támogatottságát szignifikánsan magasabbnak találta, mint négy másik intézet a hónap második felében (azt az 1998. januári Gallup-adatot, amely még a Marketing Centrum rendhagyó vizsgálatánál is nagyobb arányú MSZP-vezetést regisztrált, csak hónapokkal az 1998-as választás után publikálták a Gallup internetes honlapján, és ezért nem szerepel a táblázatban). A Modus négy vizsgálat közül három is magasabbra taksálta az FKGP-t, mint más intézetek tették akkortájt, de a különbségek csak februárban voltak statisztikailag szignifikánsak. Végül áprilisban a Szonda-Ipsos a Fidesz-MPP, a Századvég-TÁRKI pedig az SZDSZ támogatottságát találta szignifikánsan alacsonyabbnak, mint négy illetve három másik vizsgálat ugyanabban a hónapban. Akárkinek volt is igaza az egyes esetekben, a közvélemény-kutatók nyers adatai közötti szignifikáns eltérések aránya minden jel szerint a szakmailag elfogadhatónál is szűkebb keretek között maradt 1998-ban. Alighanem még inkább így állna a helyzet, ha a "biztos szavazókra" vetített százalékokat hasonlítanánk össze, hiszen ezek statisztikai hibahatára nagyságrendekkel nagyobb, mint az összes megkérdezettre vonatkozó adatoké (vö. Rudas 1998).

Valamennyi intézet adatai jelezték a Fidesz-MPP megerősödését december eleje és április vége között (a különböző decemberi kutatásokban a megkérdezettek 12-16, áprilisban 16-22 százaléka tervezett a Fidesz-re szavazni), csak az előretörés időpontja és fokozatosságának mértéke maradt máig is vitatott. Az intézetek közötti különbségeket csupán az tette feltűnővé, hogy a korábbi és gyorsabb lefutású fordulatot regisztráló Gallup és Századvég-TÁRKI elemzései az összes megkérdezett, illetve a pártot választó megkérdezettek körében megfigyelhető igen szoros MSZP-Fidesz-versengést hangsúlyozták, míg a többi intézetek elemzései inkább a szavazáson feltétlenül részt venni tervezők közötti - sokáig igencsak egyenlőtlen - versenyfutásra fókuszáltak. A Gallup és a Századvég-TÁRKI munkatársai is elfogadták, hogy közvetlenül a választások előtt az utóbbi csoport preferenciáiból lehet pontosabban kiolvasni a várható választási eredményeket. Ez a feltevés 1994-ben és 1998-ban is beigazolódott, legalábbis ami a közvetlenül az első forduló előtti vizsgálatok eredményét illeti. De nem alakult ki konszenzus arról, hogy hetekkel - pláne hónapokkal - a választások előtt inkább a "biztos szavazókra", vagy inkább az összes megkérdezettre, vagy mindkettőre vonatkozó adatokat kell-e közölni az újságokban. Végeredményben azonban mind a hat cég közölt mind az összes megkérdezettre (vagy, mint a Századvég-TÁRKI, az összes pártválasztóra), mind pedig az összes pártot választó "biztos

szavazóra" vonatkozó adatokat - igaz, hogy csak a Marketing Centrum, a Modus és a Szonda-Ipsos tette ezt meg minden egyes hónapban.

Előrejelezhető-e a választási részvételi arány?

Az első fordulóban várható részvételi arányt a 8. táblán felsorolt forrásokban megjelent előrejelzések többsége 5-10%-os tévedéssel - viszont az ilyen prognózisok rendkívüli bizonytalanságát hangsúlyozva - becsülte meg. A második forduló részvételre vonatkozó számszerű becslés publikálásától mindenki tartózkodott. Ugyanez volt a helyzet 1990-ben és 1994-ben is, változás csak az előrejelzési módszerek egységesülésében jelentkezett. A korábbi évek tapasztalata az volt, hogy az első forduló részvétel legalábbis megközelíti azok arányát, akik a választások előtti vizsgálatokban az első lehetőséget választják annál a kérdésnél, hogy "Ön hogyan tervezi, a [májusi] parlamenti választáson (1) biztosan elmegy szavazni, (2) nem biztos, de valószínűleg elmegy szavazni, (3) valószínűleg nem megy el vagy (4) biztosan nem megy el szavazni?". Ezeknek a "biztos szavazóknak" az aránya a különböző 1998. áprilisi vizsgálatokban 62 és 69 százalék között volt, míg május 10-én csak a jogosultak 56 százaléka vett részt a választáson.

Bár a részvétel előrejelzésében korábban is előfordultak vaskos hibák (a "biztos szavazók" arányától eltérő módszerekkel a Magyar Közvéleménykutató Intézet 1990-ben 70-75, 1994-ben a Szonda-Ipsos 58 százalékos első forduló részvételt prognosztizált), az 1998-as átlagos hibák kétségkívül tendenciózusabbak voltak (vö. Tóka 1998). A Marketing Centrum előrejelzése (60%) talán azért volt pontosabb a Századvég-TÁRKI 62% "biztos szavazóra" és a Szonda-Ipsos 65, a Medián 66, és a Magyar Gallup Intézet 68 százalékos részvételre vonatkozó becslésénél, mert azt is figyelembe vette, hogy 1998-ban a "biztos szavazóknak" a korábbi években tapasztaltnál nagyobb része nem rendelkezett pártpreferenciával.

A listás szavazatok megoszlása

A moratórium kezdete előtt a listás szavazatok megoszlására vonatkozóan 1998-ban a Marketing Centrum, a Medián és a Szonda-Ipsos vállalkozott előrejelzésre, míg a Magyar Gallup Intézet és a Századvég-TÁRKI csak a pártpreferenciák megoszlására vonatkozó adatokat közölt (ld. 8. tábla). A tények és a becslések közötti eltérések abszolút értékének összege, az adott esetszámhoz tartozó statisztikai hibahatárt meghaladó eltérések száma és a parlamentbe jutó pártok erőssorrendjével kapcsolatos találati arány is azt mutatja, hogy a Marketing-Centrum április 24-27-i adatokra alapozott előrejelzése volt a leginkább közel a május 10-i eredményekhez. Az abszolút eltérések összege a Századvég-TÁRKI vizsgálata esetén volt a legmagasabb (ebben annak is szerepe lehetett, hogy a Marketing Centrum és a Gallup dolgozott a leginkább, a Századvég-TÁRKI pedig a legkevésbé friss adatokkal), míg az egyes pártokra vonatkozó becslések és az eredmények közötti "szignifikáns" eltérések

aránya a viszonylag nagyobb mintával dolgozó Gallup és Szonda esetében volt a legmagasabb (a Szonda-Ipsos előrejelzése számos, különböző időpontban végzett vizsgálat adatainak figyelembevételével készült, és ezért statisztikai hibahatára nem számítható ki pontosan. Az erre vonatkozó számításaim során 3000 fős mintanagyságot, és azon belül 60 százaléknyi pártot választó biztos szavazót feltételeznek). A befutók sorrendjét és a parlamentbe jutó pártok körét a legjobban a Marketing Centrum, a legkevésbé pedig a Gallup és a Századévg-TÁRKI találta el - igaz, ez utóbbiak a statisztikai hiba létre emlékeztetve, és nem előrejelzésként, hanem a moratórium kezdete előtti utolsó mérés eredményeként jelentek meg.

Az eltérések egy része mögött alighanem a kampányfinis fejleményei álltak. Ez lehet a magyarázat arra, hogy míg 1994-ben minden előrejelzés szignifikáns mértékben alulbecsülte, addig 1998-ban szinte mindegyik túlbecsülte az SZDSZ várható szavazatarányát. De a parlamentbe végül bejutó pártok támogatottságára vonatkozó előzetes becslések és a listás eredmények közötti megegyezés mértéke még így is megfelelt a - többnyire a választás napjának reggelén megjelenő - brit választási előrejelzések sok évtizedes átlagának (vö. Payne 1992; a magyar közvélemény-kutatóknak a moratóriumból fakadó hátrányát a kis, és ezért csak egy-két százalékos tévedéseket generáló pártok nagyobb száma ellensúlyozza.)

A választások napján megjelent becslések a közhasznú politikai információktól már a néző számára tét nélküli erőművész-mutatványok világába vezetnek minket. Ebben a műfajban a közszolgálati média is igényt tartott a közvélemény-kutatók szolgálataira, de sajnos, a magyar elektronikus média az amerikaival ellentétben nem a választók motívumainak megértésében, hanem pusztán az urnák zárása és az előzetes adatok megérkezése közötti holtidő kitöltésében támaszkodik a választás estéjén ismertetett vizsgálatok segítségére.

Az első szavazási forduló napján a Népszava és a TV 2 a moratórium idején gyűjtött adatokat közölte a listás szavazatok várható megoszlásáról. A Népszava megbízásából a Medián 3000, a TV 2 számára dolgozó TÁRKI pedig 15000 fős mintát kérdezett meg a május 10-i szavazás előtti napon illetve napokban. Amint a 6. táblából látható, a listás szavazatok megoszlására vonatkozó becslésük pontossága lényegesen felülmúlta a két intézet által a moratórium kezdete előtt közölt adatokét (ld. 8. oldal), sőt, a TÁRKI elérte, a Medián pedig meghaladta a Gallup exit polljának (ld. 2. tábla) pontosságát is. Ez jól mutatja, hogy a moratórium feloldása mennyivel javíthatná a választások előtt publikált előrejelzések pontosságát.

A nemzetközi tapasztalatok szerint az utolsó napi vizsgálatokét is felülmúló pontosság érhető el egy szakszerű exit poll révén. Az ilyen vizsgálatok során a Magyar Gallup Intézet a két forduló során több mint 150 ezer, a Szonda pedig több mint 600 ezer, a szavazóhelyiséget

éppen csak elhagyó választópolgárt kérdezett meg arról, hogy miként szavaztak.

Az első fordulóban a Szonda jelentősen alulbecsülte a szocialisták előnyét a Fidesz-MPP előtt, de összességében véve elfogadható becslést adott a listás eredményekről. A Gallup előbb röviddel öt óra után adott egy becslést, ami a Magyar Nemzet esti különkiadásában került a budapest utcákra, majd hét órakor a Duna TV-ben és a Kossuth Rádióban számolt be az öt után készült interjúkkal felfrissített adatokról. Az MTV 1 és a Népszabadság számára dolgozó Szondával ellentétben nem sikerült kimutatniuk a MIÉP bejutását a parlamentbe, és este hétkor már arról számoltak be, hogy a listás szavazáson a Fidesz-MPP megelőzte az MSZP-t (ld. 2. tábla).

Mégsem elsősorban emiatt a nemzetközi összehasonlításban is súlyos hiba miatt vetült árnyék az 1998-as exit pollokra, hanem azért, mert az egyéni kerületi eredmények megbecslése tekintetében túlzott várakozásokat tápláltak megrendelőik és a közönség körében. Bár előre lehetett látni, hogy számos egyéni választókerületben olyan szoros verseny alakul majd ki, hogy semmilyen exit poll nem hozhat megbízható becslést a megszülető eredményről, a Gallup és a Szonda mégsem a brit exit pollok mintáját követte, amelyek 10-15 ezer fős minták segítségével csak az új törvényhozás pártok szerinti összetételét próbálják megbecsülni. A két magyar cég ezzel szemben megkísérelte az egyes kerületek eredményeit is eltalálni.

Lényegében ebből ered a magyar exit pollok költséges gigantomániája, ami a megkérdezettek példátlanul és indokolatlanul nagy számában fejeződik ki. Ezen "újítás" helyességét megkérdőjelezi az, hogy a Szonda és a Gallup első fordulós exit pollja hatból négy párt esetén tartalmazott olyan eltérést a választási eredményektől, amely a véletlen statisztikai hibát meghaladta. Azaz: a pontosságot nem a statisztikai hiba csökkentésével (tehát a mintanagyság növelésével), hanem a szisztematikus torzítások ügyesebb kiküszöbölésével lehetett volna növelni. Hogy mennyire reménytelen feladat egyes kerületek eredményét megállapítani egy exit pollal, azt az mutatja a legjobban, hogy az exit pollok nem csak a szoros versenyt hozó egyéni választókerületek tucatjaiban tévedtek a második forduló végeredménye megítélésében, hanem a második fordulóban a Szonda még a biztos győztes Kupa Mihályt, a Gallup pedig Kuncze Gábort is a vesztesek közé sorolta. Bár az adatok ismerete nélkül ez nem állítható biztosan, talán az sem az egyes kerületekben vétett, statisztikai hibáhatáron belüli hibák szerencsétlen halmozódásának, hanem az MSZP második fordulóbeli országos szavazatarányának a hatalmas mintanagyság mellett a statisztikai szignifikancia-szintet messze meghaladó (legalább másfél százalékos) túlbecslése okozta, hogy a Szonda május 24-i exit pollja szerint az MSZP eggyel több mandátumot szerzett, mint a Fidesz-MPP.

A mandátumok megoszlásának előrejelzése

Választási rendszerünk bonyolultsága miatt az 1998-as év különös próba elé állította a

közvélemény-kutatókat. Hozzáértők számára régóta látszott, hogy az ellenzék akkor is megnyerheti a választásokat, ha az MSZP néhány százalékponttal mindenkit megelőz a listás szavazáson. Mivel ezt aligha értette meg minden választó, ezért szándékolatlanul is félrevezető lehetett annak - egyébként jogos - hangsúlyozása, hogy az MSZP a listás szavazás szinte biztos nyertese.

Miként mondhat a közvélemény-kutató igazat úgy, hogy az is igaz legyen, amit egy kevésbé tájékozott olvasó kihal a szavaiból? A választ a Századvég, a TÁRKI, és a BME Szociológia Tanszékének munkatársai adták meg, akik az aktuális pártpreferencia-adatokat 1997 óta kiegészítették a mandátumok várható megoszlására vonatkozó becslésekkel is. A választásokat közvetlenül megelőzőleg és a két forduló között Kenneth Benoit (Századvég) és a Medián közölt mandátum-előrejelzéseket, míg az első forduló után a Gallup, illetve Mészáros József és Szakadát István (BME) alternatív visszalépési forgatókönyvek esetére adott meg ilyen becsléseket.

Az egymással joggal összehasonlítható becsléseket a 10. és 11. tábla mutatja be. Fontos figyelembe venni, hogy a két legkorábbi becslés még az első forduló eredményének pontos ismerete nélkül készült, míg a Magyar Nemzet május 16-i számában a Gallup öt különböző számsort mutatott be, és ezek közül csak azt a hármat vettem be a táblába, amelyik viszonylag reális előfeltevéseken alapult.

A közvélemény-kutatók által közétett valamennyi mandátum-becslés helyesen jelezte, hogy az FKGK és Fidesz-MPP együtt többséget fog szerezni a következő parlamentben. Érdeemes felfigyelni arra is, hogy a mandátum-becslések jellemző hibaszázaléka nem nagyobb, mint pl. a 8. táblán bemutatott hagyományos pártpreferencia-adatoké, sőt, az idény telitalálata (a Századvég utolsó előtti mandátumbecslése, amely csak hat mandátummal vétette el a végeredményt) is ezek között található. Ezért publikálásuk indokoltsága sem vitatható azzal, hogy lehetetlen feladatra vállalkoznak. Ezt tanúsítják a második forduló napján a Medián és a Századvég-TÁRKI által nyilvánosságra hozott mandátum-becslések is, amelyek még a szavazás napja előtt gyűjtött közvélemény-kutatási adatokon alapultak. Mint a 4. és 10. táblából leolvasható, ezeknek az előrejelzéseknek a pontossága gyakorlatilag megegyezett a május 24-i Gallup exit polléval, és meghaladta a Szonda 380 ezer választóról készült exit polljának találati arányát.

A politikai manipuláció vádjá

A választási előrejelzéssel foglalkozó intézeteket időről-időre meggyanúsítják azzal, hogy nem kutatják, hanem meghamisítják a közvéleményt. Ennek legekleatásabb példája 1998-ban Ágh Attila politológus vádaskodása volt (ld. *Népszabadság*, május 25, délelőtti budapesti kiadás), miszerint a Századvég-TÁRKI választási előrejelzései önbeteljesítő jóslatként segítették a Fidesz-MPP győzelmét. A fenti elemzések csak az adatok megbízhatóságára koncentráltak, és azoknak a sajtóban adott értelmezésére nem terjedtek ki. Ezen a szinten

azonban nem találtuk nyomát ilyen manipulációnak.

Való igaz, a piaci mechanizmusok érvényesülése nem zárja ki, hogy időről időre feltűnjenek, és előbb-utóbb meglepő adatokkal álljanak elő a piackutatás és a társadalomtudomány világában ismeretlen cégek. Mindig lehetnek olyan politikai szereplők, akik saját népszerűségeket eltúlzó ál-adatoktól remélnék több pénzáradékot, nagyobb publicitást, erősebb alkupozíciót, netán több szavazatot. Ezen mit sem változtat a szakirodalmi ismeretek pillanatnyi állása a "fussunk, mert lemaradunk" illetve "vesztes ügy, igaz ügy" hatások hiányáról illetve kiszámíthatatlanságáról.

A tilalmak szaporítása azonban aligha lenne hatásos ellenszer. Az állampolgárt csak az óvhatja meg az állítólagos kutatási adatokkal való manipuláció mellett az információhiány és a szakmai tévedések - egyébként sokkal realisabb - veszélyétől is, ha minél több cég minél több adatát hasonlíthatja össze. E tekintetben szerény mértékű, de pozitív változásoknak lehattunk tanúi 1998-ban.

A választások előtti hónapokban kétszer annyi intézet, és lényegesen több sajtótermék közölt választási közvélemény-kutatásokat, mint akár 1990-ben, akár 1994-ben. A különböző közvélemény-kutatások közötti ellentmondások feltűnése idején a Népszabadság, a HVG és a Világgazdaság egyszer-egyszer megtette, hogy a számukra készült vizsgálatokkal párhuzamosan ismertettek más lapok számára készült kutatásokat is, de az érdeklődők túlnyomó többségének továbbra sem adatott meg a sokoldalú tájékozódás lehetősége. Az állampolgárok - a várható választási eredményekkel kapcsolatos - tájékozódásának leg súlyosabb akadálya 1998-ban is fennmaradt: a közszolgálati média továbbra is mereven elzárkózott a napilapok címlapjain szereplő pártpreferencia-vizsgálatok eredményeinek ismertetésétől. Ezt a hallgatást csak az első forduló után törte meg az MTV 1 Aktuális című műsora, ezt leszámítva azonban az elektronikus média szakszerű vizsgálatok adatait csak a választások estéjén közölte, lényegében szórakoztató céllal. Az állampolgárok sokoldalú tájékozódása csak nyerne azon, ha a jövőben megváltozna a helyzet, és az elektronikus média vállalkozna a különböző közvélemény-kutatók eredményeinek párhuzamos bemutatására. Ennek sikeres példáját adja a brit közszolgálati televízió, ami - túl azon a nyugati demokráciákban magától értetődő dolgon, hogy a hírműsorok beszámolnak a lapokban megjelent, vagy éppen saját maguk által megrendelt friss választási közvélemény-kutatásokról - ún. poll of polls-okat, azaz egy-egy időszak közvélemény-kutatásait átlagoló elemzéseket is bemutat. Kevés dolog serkenthetné a közvélemény-kutatókat körültekintőbb munkára, mint adataik egymással - illetve a moratórium felszámolása esetén a választási eredményekkel - való rendszeres és nyilvános szembesítésének a kilátása.

Hivatkozások:

Payne, Clive 1992. "Statistical Methods for Election Forecasting in the United Kingdom 1970-90." *British Elections and Parties Yearbook 1992*, ed. by Pippa Norris, Ivor Crewe, David Denver, and David Broughton. London: Harvester Wheatsheaf, pp. 138-

58.

Rudas, Tamás 1998. *Hogyan olvassunk közvéleménykutatásokat?* Budapest: Új Mandátum Kiadó.

Tóka Gábor 1998. "Választási közvélemény-kutatások és előrejelzések 1998-ban." *Jel-Kép* 1998 19 (4): 53-76.

1. tábla

A listás szavazatok százalékos megoszlása 1994-ben: a tények és az első választási forduló estéjén közölt exit poll eredmények

	tény	Gallup ²	eltérés a ténytől	Medián ¹	eltérés a ténytől	Szonda ³	eltérés a ténytől
MSZP	33.0	31	-2.0	33	0	27	-6.0
SZDSZ	19.7	20	+0.3	19	-0.7	20	+0.3
MDF	11.7	10	-1.7	11	-0.3	12	+0.3
FKGP	8.8	9	+0.2	10	+1.2	10	+1.2
KDNP	7.0	7	0	7	0	8	+1.0
FIDESZ	7.0	9	+2.0	7	0	12	+5.0
Az eltérések abszolút értékének összege:			6.2		2.2		13.8
Az eltérések abszolút értékének összege osztva a parlamentbe jutott pártok számával:			1.0		0.4		2.3

² Forrás: a *Népszabadság* 1994. május 8-a esti választási különszáma. A megkérdezettek száma a Gallup exit-pollban kb. 130.000, a Mediánéban kb. 65.000 volt.

³ Figyelem: A Szonda-Ipsos az 1994-es első fordulóján során csak Budapesten végzett exit poll vizsgálatot, és az egész országra vonatkozó becslését részben erre, részben viszont egy néhány nappal korábban, még Horn Gyula autóbalesetét megelőzőleg végzett 3000 fős országos vizsgálat eredményeire alapozta. Az itt bemutatott és a *Népszabadság* és a *Magyar Hírlap* 1994. május 8-a esti választási különszámaiban közölt számsort a választások estéjén felülvizsgálták a *Magyar Hírlap* 1998. május 9-e reggeli kiadása számára (ld. Fischer György, "A közvélemény-kutatók is győztesekre és vesztesekre oszlanak?" A Nyilvánosság Klub felkérésére készült kézirat, 1994). Így már csak a valós eredmények ismertté válása után jelent meg az az adatsoruk, miszerint az MSZP 30, az SZDSZ 20, az MDF 12, az FKGP 9, a KDNP 8 és a FIDESZ 10 százaléknyi szavazatra számíthat (e becslés esetén a tényektől való százalékos eltérések abszolút értékének összege 7.8).

2. tábla

A listás szavazatok százalékos megoszlása az 1998-as választások első fordulójában: a tények és az első választási forduló estéjén közölt exit poll eredmények összehasonlítása

	tény ⁴	Gallup ⁵ 17 ^h 30	eltérés a ténytől	Gallup ⁶ 19 ^h	eltérés a ténytől	Szonda ⁷	eltérés a ténytől
MSZP	32.2	31	-1.2	30	-2.2	30	-2.2
Fidesz-MPP	28.2	30	+1.8	31	+2.8	29	+0.8
FKGP	13.8	14	+0.2	14	+0.2	14	+0.2
SZDSZ	7.9	8	+0.1	8	+0.1	8	+0.1
MIÉP	5.6	4	-1.6	4	-1.6	5	-0.6
MDF	3.1	4	+0.9	4	+0.9	3.7	+0.6
Az eltérések abszolút értékének összege:			5.8		7.8		4.5
Az eltérések abszolút értékének összege osztva a parlamentbe jutott pártok számával:			1.0		1.3		0.8

⁴ *Népszabadság*, 1998. május 12. **Figyelem:** Ezek a tényadatok május 10-ére vonatkoznak és nem egyeznek meg a választás hivatalos végeredményében megjelentekkel, mivel a választási törvény által megkövetelnél alacsonyabb részvétel miatt Hajdú-Biharban és Szabolcs-Szatmárban május 24-én meg kellett ismételni a listás szavazást. A megismételt szavazáson a Fidesz-MPP és az MSZP lényegesen több, a többi pártok pedig (a Nemzetiségi Fórum kivételével) kevesebb szavazatot kaptak, mint május 10-én.

⁵ A *Magyar Nemzet* 1998. május 10-i választási különszáma. A megkérdezettek száma meghaladta a 100.000 főt. **Figyelem:** A táblázat a *Magyar Nemzet*-ben megjelent Gallup beszámoló által legvalószínűbbnek mondott eredményt tartalmazza.

⁶ A Duna TV és a Kossuth Rádió 1998. május 10-i választási műsoraiban 19 óra után pár perccel elhangzott, a *Magyar Nemzet*-ben megjelent becslést a 17^h30 és 19 óra között leadott szavazatok alapján módosító számsor.

⁷ A *Népszabadság* 1998. május 10-i választási különszáma és a Szonda Ipsos honlapja az interneten <<http://www.szondaipsos.hu/ep2/index.html>>. A megkérdezettek száma kb. 260.000 volt.

3. tábla

A parlamenti mandátumok százalékos megoszlása 1994-ben: a tények és a második választási forduló estéjén közölt exit poll eredmények összehasonlítása

	tény db	%	Szonda ⁸ db	%	eltérés a ténytől %
MSZP	209	54.1	208	53.9	-0.2
SZDSZ	69	17.9	75	19.4	+1.5
MDF	38	9.8	34	8.8	-1.0
FKGP	26	6.7	25	6.5	-0.2
KDNP	22	5.7	20	5.2	-0.5
FIDESZ	20	5.2	21	5.4	+0.2
egyéb	2	0.6	3	0.8	+0.2

Az eltérések abszolút értékének összege:

3.8

Az eltérések abszolút értékének összege osztva a parlamentbe jutott pártok számával:

0.6

⁸ *Magyar Hírlap*, 1994. május 29-i választási különszáma. A megkérdezettek száma meghaladta a 200.000 főt.

4. tábla

A parlamenti mandátumok megoszlása 1998-ban: a tények és a második választási forduló estéjén közölt exit poll eredmények összehasonlítása

	tény	Gallup ⁹ 17 ^h 30	eltérés a ténytől	Gallup ¹⁰ 19 ^h	eltérés a ténytől	Gallup ¹¹ kb. 23 ^h	eltérés ténytől	Szonda ¹²		
Fidesz-MPP	148	147		153		151		141		
MSZP	134	138		133		135		142		
FKGP	48	45		45		45		49		
SZDSZ	24	24		24		24		24		
MDF	17	18		17		17		17		
MIÉP	14	13		13		13		13		
függ.	1	1		1		1		0		
Százalékos megoszlás:										
Fidesz-MPP	38.3	38.1	-0.2	39.6	+1.3	39.1	+0.8	36.5	-1.8	
MSZP	34.7	35.8	+1.1	34.5	-0.2	35.0	+0.3	36.8	+2.1	
FKGP	12.4	11.7	-0.7	11.7	-0.7	11.7	-0.7	12.7	+0.3	
SZDSZ	6.2	6.2	0.0	6.2	0.0	6.2	0.0	6.2	0.0	
MDF	4.4	4.7	+0.3	4.4	0.0	4.4	0.0	4.4	0.0	
MIÉP	3.6	3.4	-0.2	3.4	-0.2	3.4	-0.2	3.4	-0.2	
függ.	0.3	0.3	0.0	0.3	0.0	0.3	0.0	0.0	-0.3	
Az eltérések abszolút értékének összege:			2.5				2.4	2.0		
Az eltérések abszolút értékének összege osztva a parlamentbe jutott pártok számával:			0.4				0.4	0.3		

⁹ A *Magyar Nemzet* 1998. május 24-i választási különszáma. A megkérdezettek számáról a Duna TV választási műsora szerint meghaladta a 48.000 főt.

¹⁰ A Duna TV 1998. május 24-i választási műsora. Ugyanez a számsor a "18 órás adatok alapján" megjegyzéssel jelent meg a Gallup internet-es honlapján <<http://www.gallup.hu/exitpoll/masodik%20fordulo/patko.html>>

¹¹ Ez a becslés a Magyar Gallup Intézet internetes honlapján <<http://www.gallup.hu/exitpoll.html>> jelent meg "az adatok teljes összesítése és tisztítása után" megjegyzéssel, a választások estéjén kb. 23h 30-kor, már azután, hogy az Országos Választási Bizottság bejelentette a választás előzetes végeredményét.

¹² A *Népszabadság* 1998. május 24-i választási különszáma, MTV 1, és a Szonda Ipsos honlapja az interneten <<http://www.szondaipos.hu/ep2/index.html>>. A megkérdezettek száma kb. 380.000 fő volt.

5. tábla: A szavazatok megoszlása az 1990-es választások első fordulójában: a tények és a szavazás előtti utolsó héten gyűjtött adatokon alapuló előrejelzések összehasonlítása

Az egyéni jelöltekre leadott szavazatok százalékos megoszlása

	tény ¹³	Gallup	eltérés a ténytől	Medián ²	eltérés a ténytől†
MDF	23.9	20.8	-3.1	23	-0.9
SZDSZ	22.1	23.8	+1.7	20	-2.1
FKGP	10.7	10.7	0.0	13	+2.3
MSZP	10.3	7.7	-2.6	9	-1.3
FIDESZ	5.1	5.5	+0.4	11	+5.9
KDNP	5.8	4.9	-0.9	6	+0.2

Az eltérések abszolút értékének összege:

8.7 12.7

A eltérések abszolút értékének összege osztva a parlamentbe jutott pártok számával:

1.5 2.1

A listás szavazatok százalékos megoszlása

	tény	Gallup	eltérés a ténytől	Medián ¹⁴	eltérés a ténytől	MKI	eltérés a ténytől
MDF	24.7	23.5	-1.2	23	-1.7	21	-3.7
SZDSZ	21.4	23.1	+1.7	19	-2.4	21	-0.4
FKGP	11.7	12.5	+0.8	15	+3.3	16	+4.3
MSZP	10.9	8.7	-2.2	8	-2.9	9	-1.9
FIDESZ	9.0	10.5	+1.5	13	+4.0	11	+2.0
KDNP	6.5	4.7	-1.8	6	-0.5	5	-1.5

Az eltérések abszolút értékének összege:

9.2 14.8 13.8

Az eltérések abszolút értékének összege osztva a parlamentbe jutott pártok számával:

1.5 2.5 2.3

Forrás: az MTV 1 1990. március 25-e esti választási műsora.

¹³ Figyelem: A tényadatok kiszámításánál a közös jelöltek szavazatait a jelölő pártok között egyenlő arányban osztottam el, és korigáltam néhány, az Országos Választási Bizottság hivatalos jelentésében (ld. *Magyar Közlöny*, 1990. május 13.) található nyilvánvaló elírást.

¹⁴ Figyelem: A másik két intézettel ellentétben a Medián az összes (biztos szavazó?) megkérdezettre számított százalékokat mutatott be a műsorban, ezeken belül külön feltüntetve a nem válaszoló arányát is. A jelen összehasonlítás céljára a választási műsorban bemutatott Mediános százalékokat megszoroztam $100/(100 - p_{dk})$ -val, ahol p_{dk} a hiányzó válaszoknak a tv-műsorban közölt százalékos aránya.

6. tábla

A listás szavazatok százalékos megoszlása az 1998-as választások első fordulójában: a tények és a választások első fordulója előtti utolsó héten gyűjtött adatokon alapuló előrejelzések összehasonlítása

	tény ¹⁵	Medián ¹⁶	eltérés a ténytől	Sz/T ²	eltérés a ténytől
Vizsgálat időpontja		május 8-9.		május 6-8.	
MSZP	32.2	31	-1.2	33.3	+1.1
Fidesz-MPP	28.2	29	+0.8	31.6	+3.4
FKGP	13.8	14	+0.2	13.7	-0.1
SZDSZ	7.9	9	+1.1	7.5	-0.4
MIÉP	5.6	4	-1.6	3.6	-2.0
MDF	3.1	4	+0.9	2.6	-0.5

Az eltérések abszolút értékének összege:

5.8

7.5

Az eltérések abszolút értékének összege osztva a parlamentbe jutott pártok számával:

1.0

1.3

Rövidítés:

Sz/T: Századvég/TÁRKI

¹⁵ *Népszabadság*, 1998. május 12. **Figyelem:** Ezek a tényadatok május 10-ére vonatkoznak és nem egyeznek meg a választás hivatalos végeredményében megjelentekkel, mivel a választási törvény által megkövetelnél alacsonyabb részvétel miatt Hajdú-Biharban és Szabolcs-Szatmárban május 24-én meg kellett ismételni a listás szavazást. A megismételt szavazáson a Fidesz-MPP és az MSZP lényegesen több, a többi pártok pedig (a Nemzetiségi Fórum kivételével) kevesebb szavazatot kaptak, mint május 10-én.

¹⁶ *Népszava*, 1998. május 10. (választási különszám); *Népszabadság*, 1998. május 11., 4.o. A megkérdezettek száma a Népszava megbízásából május 8-9-én készült Medián vizsgálatban 3.000, a TV 2 megbízása készült május 6-8-i Tárki vizsgálatban 15.000 fő volt. A pártpreferenciákat mindkét vizsgálatban ún. zárt kérdéssel, a választáson induló pártokat felsoroló kártya segítségével mérték, és az előrejelzések a válaszoknak a pártot választó "biztos szavazók" közti megoszláson alapult.

7. tábla

A listás szavazatok százalékos megoszlása 1994-ben: a tények és a választások első fordulóját megelőző nyolc napos moratórium kezdete előtti utolsó előrejelzések és pártpreferencia-bebecslések összehasonlítása

	tény	Gallup ¹⁷	eltérés a ténytől	Medián ¹⁸	eltérés a ténytől	Modus ¹⁹	eltérés a ténytől	Szonda ²⁰	eltérés a ténytől
Vizsgálat időpontja	ápr. 22-24.			ápr. 15-20.		ápr. 1-8.		ápr. 8-18.	
MSZP	33.0	31	-2.0	34	+1.0	36	3.0	38	+5.0
SZDSZ	19.7	16	-3.7	17	-2.7	16	-3.7	15	-4.7
MDF	11.7	12	+0.3	11	-0.7	*	*	11	-0.7
FKGP	8.8	9	+0.2	8	-0.8	*	*	7	-1.8
KDNP	7.0	7	0	7	0	9	2.0	8	+1.0
FIDESZ	7.0	13	+6.0	9	+2.0	17	10.0	10	+3.0
Az eltérések abszolút értékének összege:			12.2		7.2		min. 18.7*		16.2
Az eltérések abszolút értékének összege osztva a parlamentbe jutott pártok számával:			2.0		1.2				2.7

*: A Modus nem közölt százalékos becslést az MDF és az FKGP támogattságáról.

¹⁷ *Népszabadság*, 1994. április 29.; *Magyar Hírlap*, 1994. április 29. Az adatsor a többi intézet előrejelzései között jelent meg, de a Gallup csak a választók pillanatnyi pártpreferenciái becslésének, nem pedig a május 9-i szavazatok megoszlására vonatkozó prognózisnak tekintette azt. A vizsgálat április 22-24-én készült, 1500 fő megkérdezésével.

¹⁸ *Népszabadság*, 1994. április 29.; *Magyar Hírlap*, 1994. április 29. A vizsgálat április 15-20-án készült, 1200 fő megkérdezésével.

¹⁹ *Népszabadság*, 1994. április 29. A vizsgálat április 1-8-án készült, 960 fő megkérdezésével.

²⁰ *Népszabadság*, 1994. április 29.; *Magyar Hírlap*, 1994. április 29. A vizsgálat április 8-18-án készült, 936 fő megkérdezésével.

8. tábla

A listás szavazatok százalékos megoszlása az 1998-as választások első fordulójában: a tények és a szavazást megelőző nyolc napos moratórium kezdete előtti utolsó előrejelzések és pártpreferencia-becslések összehasonlítása

	tény ²¹	Gallup ²²	MC ²³	MC ²⁴	Medián ²⁵	Szonda ²⁶	Sz/T ²⁷	Századvég ²⁸
MSZP	32.2	32	34	34	36	31	33	32.7
Fidesz-MPP	28.2	32	29	29	28	25	33	33.5
FKGP	13.8	11	13	12	12	15	18	17.5
SZDSZ	7.9	10	9	10	12	10	7	7.3
MIÉP	5.6	3	5	5	4	4	1	1
MDF	3.1	4	3	3	4	4.5	2	2.2

(Folytatódik)

²¹ *Népszabadság*, 1998. május 12. **Figyelem:** Ezek a tényadatok május 10-ére vonatkoznak és nem egyeznek meg a választás hivatalos végeredményében megjelentekkel, mivel a választási törvény által megköveteltnél alacsonyabb részvétel miatt Hajdú-Biharban és Szabolcs-Szatmárban május 24-én meg kellett ismételni a listás szavazást. A megismételt szavazáson a Fidesz-MPP és az MSZP lényegesen több, a többi pártok pedig (a Nemzetiségi Fórum kivételével) kevesebb szavazatot kaptak, mint május 10-én.

²² *Magyar Gallup Intézet* honlapja az internet-en, <<http://www.gallup.hu/gallup/2000szemelyes.html>>. Ez az előrejelzés kb. 1998. május 1-én jelent meg az internet-en, és a Gallup 1998. április 24-27-e közötti, a választások első fordulója előtti utolsó személyes megkérdezésen alapuló országos vizsgálata adatait tartalmazza.

²³ *Világgazdaság*, 1998. április 30. A megkérdezettek száma 1200 fő volt, a vizsgálat április 24-27-én zajlott.

²⁴ *Népszabadság*, 1998. április 30. A számsor ugyanazon a vizsgálaton alapult, mint a Marketing Centrum másik, a *Világgazdaság*ban megjelent előrejelzése, de a két becslés elkészítésénél más-más súlyozási eljárást alkalmaztak.

²⁵ *Heti Világgazdaság*, 1998. május 1. és *Népszabadság*, 1998. április 30. A megkérdezettek száma 1200 fő volt, a vizsgálat április 17-20-án zajlott.

²⁶ *Népszabadság*, 1998. április 30. Az előrejelzés számos, különböző időpontban végzett, különböző esetszámú vizsgálat adatainak figyelembevételével készült. A *Népszabadság*ban közölt beszámoló szerint "Az előrejelzés során a havi, kéthavi rendszerességgel végzett pártpreferencia-kutatásokra, valamint a mélyebb elemzést lehetővé tevő nagymintás vizsgálatokra támaszkodtak. A prognózis elkészítésekor figyelembe vették az eddigi kutatásokból kirajzolódó tendenciákat, a pártokra vonatkozó rokon- és ellenszenveket, a potenciális tartalékokat, a szavazási valószínűségeket, a győzelmi várakozásokat, valamint a részvételi hajlandóságot."

²⁷ *Magyar Hírlap*, 1998. április 29, és *Népszabadság*, 1998. április 30. A megkérdezettek száma 1500 fő volt, a vizsgálat április 10-20-án zajlott. **Figyelem:** A MIÉP-re vonatkozó adat Stumpf István és Tarjányi József személyes közlése, és nem jelent meg a sajtóban, habár a közlemények szövegéből és adataiból kikövetkeztethető.

²⁸ *Magyar Hírlap*, 1998. április 30. Ez, az április 10-20-i Társi-Századvég adatfelvétel biztos és valószínű szavazóira vonatkozó adatsor szolgált alapul a Századvég első forduló előtti utolsó mandátum-előrejelzéséhez. **Figyelem:** A MIÉP-re vonatkozó becslés Stumpf István és Tarjányi József személyes közlése, ami valójában nem jelent meg a sajtóban, habár a közlemények szövegéből és adataiból kikövetkeztethető.

8. tábla: (Folytatás az előző oldalról)

tény	Gallup	MC	MC	Medián	Szonda	Sz/T	Századvég
A becslések eltérése a listás szavazatok május 10-i megoszlásától:							
MSZP	-0.2	+1.8	+1.8	<u>+3.8</u>	-1.2	+0.8	+0.5
Fidesz-MPP	<u>+3.8</u>	+0.8	+0.8	-0.2	<u>-3.2</u>	<u>+4.8</u>	<u>+5.3</u>
FKGP	<u>-2.8</u>	-0.8	-1.8	-1.8	+1.2	<u>+4.2</u>	<u>+3.7</u>
SZDSZ	<u>+2.1</u>	+1.1	<u>+2.1</u>	<u>+4.1</u>	<u>+2.1</u>	-0.9	-0.6
MIÉP	<u>-2.6</u>	-0.6	-0.6	-1.6	<u>-1.6</u>	<u>-4.6</u>	<u>-4.6</u>
MDF	+0.9	-0.1	-0.1	+0.9	<u>+1.4</u>	-1.1	-0.9

Az eltérések abszolút értékének összege:

12.4	5.2	7.2	12.4	10.7	16.4	15.6
------	-----	-----	------	------	------	------

Az eltérések abszolút értékének összege osztva a parlamentbe jutott pártok számával:

2.1	0.9	1.2	2.1	1.8	2.7	2.7
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Megjegyzés: Az adott esetszámokhoz tartozó 5%-os statisztikai hibahatáron kívül eső eltéréseket aláhúzás jelöli. A Szonda-Ipsos előrejelzése számos, különböző időpontban végzett vizsgálat adatainak figyelembevételével készült, és éppen ezért becsléseik statisztikai hibahatára nem adható meg pontosan. A rá vonatkozó számításaink 3000 fős mintanagyságot, és azon belül 60 százaléknyi pártot választó biztos szavazót feltételeznek.

Rövidítések:

MC: Marketing Centrum

Sz/T: Századvég/TÁRKI

9. tábla

1994-es becslések a mandátumok megoszlásáról a két forduló között végzett kérdőíves vizsgálatok és az első választási forduló eredményei alapján²⁹

közlés időpontja:	tény	Medián ³⁰ május 29.	eltérés a ténytől	Szonda május 20.	eltérés a ténytől
MSZP	54.1	50.8	-3.3	49.6	-4.5
SZDSZ	17.9	21.8	+3.9	19.8	+1.9
MDF	9.8	9.3	-0.5	12.8	+3.0
FKGP	6.7	6.7	0.0	6.6	-0.1
KDNP	5.7	4.9	-0.8	5.7	0
FIDESZ	5.2	5.2	0.0	5.3	0.1
egyéb	0.5	1.3	+0.7	0.5	0

Az eltérések abszolút értékének összege:

9.2 9.7

Az eltérések abszolút értékének összege osztva a parlamentbe jutott pártok számával:

1.5 1.6

²⁹ A Gallup munkatársa, Fischer György egy kéziratban ("A közvélemény-kutatók is győztesekre és vesztesekre oszlanak?" A Nyilvánosság Klub felkérésére készült kézirat, 1994) beszámol egy Gallupos előrejelzésről is. Eszerint az MSZP a mandátumok 52.9, az SZDSZ 18.3, az MDF 10.8, az FKGP 6.6, a KDNP 5.4, a FIDESZ 5.3, egyéb pártok jelöltjei pedig 0.8 százalékára számíthatnak. Bár ez a becslés igen pontos (az eltérések abszolút értékének összege csupán 3.4 százalék), nem tudok róla, hogy ezt a becslést bármikor is publikálták volna.

³⁰ *Népszabadság*, 1994. május 30. (vidéki kiadás).

10. tábla

A parlamenti mandátumok százalékos megoszlása 1998-ban: a tények, illetve a második fordulót megelőző kérdőíves vizsgálatok és az első választási forduló eredményei alapján adott előrejelzések összehasonlítása

Publikálva:	tény	Gallup ³¹ máj. 16.	Gallup ¹ máj. 16.	Gallup ¹ máj. 16.	Medián ³² máj. 13.	Medián ³³ máj. 24.	Századvég ³⁴ máj. 15.	Századvég/TÁRKI ³⁵ máj.24.
Fidesz-MPP	148	134	147	140	154	152	148	145
MSZP	134	154	138	147	137	134	135	133
FKGP	48	48	51	49	50	50	50	52
SZDSZ	24	24	24	24	24	24	24	25
MDF	17	13	13	13	8	12	16	16
MIÉP	14	12	12	12	12	13	13	14
független	1	1	1	1	1	1	0	1

(Folytatódik)

³¹ *Magyar Nemzet*, 1998. május 16. Figyelem: Ebben a lapszámban a Gallup öt különböző számsort mutatott be. A jelen táblázat legbaloldali oszlopában az újság címlapján, "A várható parlamenti erőviszonyok" cím alatt megjelent előrejelzést mutatja. A lap 8. oldalán megjelenő cikkből a sorok között is böngésző olvasó számára kiderülhet, hogy ez a becslés negyven százalékosat valamivel meghaladó második forduló részvételi arányt feltételezett, és csak a május 15-ig bejelentett visszalépéseket vette figyelembe. A cikk figyelmeztetett, hogy további visszalépések és eltérő részvételi arány esetén ettől lényegesen eltérhetnek az eredmények, és megpróbálta ezen eltérések mértékét számszerűsíteni is. A jelen táblázat második oszlopa mutatja a valóságot jobban közelítő (de a cikk által kevésbé valószínűnek mondott) ötven százalékos részvételt, harmadik oszlopa pedig a negyven százalékos részvétel mellett "teljes ellenzéki összefogás és visszalépést" feltételező becsléseket. A Gallup előrejelzését május 16 és 24 között többször is módosították a visszalépések függvényében, és a módosított becslések megjelentek az internet-en. Május 20-i előrejelzésük szerint negyven százalékos részvétel esetén 143 Fidesz-MPP-, 141 MSZP-, 51 FKGP-, 24 SZDSZ-, 13 MDF-, 13 MIÉP- és egy független, míg ötven százalékos részvétel esetén 152 Fidesz-MPP-, 132 MSZP-, 51 FKGP-, 24 SZDSZ-, 13 MDF-, 13 MIÉP- és egy független jelölt szerzett volna mandátumot (ld. a *Népszabadság* 1998. május 24., választási különszám).

³² *Népszava*, 1998. május 13.

³³ *Népszabadság*, 1998. május 24. (választási különszám).

³⁴ *Magyar Hírlap*, 1998. május 15.

³⁵ *Népszabadság*, 1998. május 24. (választási különszám).

10. tábla (folytatás az előző oldalról)

Publikálva:	tény	Gallup máj. 16.	Gallup máj. 16.	Gallup máj. 16.	Medián máj. 13.	Medián máj. 24.	Századvég máj. 15.	Századvég/TÁRKI máj.24.
-------------	------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	-----------------------	----------------------------

Százalékos megoszlás:

Fidesz-MPP	38.3	34.7	38.1	36.3	39.9	39.4	38.3	37.6
MSZP	34.7	39.9	35.8	38.1	35.5	34.7	35.0	34.5
FKGP	12.4	12.4	13.2	12.7	13.0	13.0	13.0	13.5
SZDSZ	6.2	6.2	6.2	6.2	6.2	6.2	6.2	6.5
MDF	4.4	3.4	3.4	3.4	2.1	3.1	4.2	4.2
MIÉP	3.6	3.1	3.1	3.1	3.1	3.4	3.4	3.6
független	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.0	0.3

A becslések eltérése a mandátumok végső megoszlásától:

Fidesz-MPP	-3.6	-0.2	-2.0	+1.6	+1.1	0.0	-0.7
MSZP	+5.2	+1.1	+3.4	+0.8	0.0	+0.3	-0.2
FKGP	0.0	+0.8	+0.3	+0.6	+0.6	+0.6	+1.1
SZDSZ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	+0.3
MDF	-1.0	-1.0	-1.0	-2.3	-1.3	-0.2	-0.2
MIÉP	-0.5	-0.5	-0.5	-0.5	-0.2	-0.2	0.0
független	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.3	0.0

Az eltérések abszolút értékének összege:

	10.3	3.6	7.2	5.8	3.2	1.6	2.5
--	------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Az eltérések abszolút értékének összege osztva a parlamentbe jutott pártok számával:

	1.7	0.6	1.2	1.0	0.5	0.3	0.4
--	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

12. tábla

A pártpreferenciák alakulása 1997. decemberétől 1998. áprilisáig a különböző közvéleménykutató intézetek adatai szerint, az összes megkérdezett körében (a felnőtt állampolgárokat reprezentáló országos mintákban)

Adatfelvétel időpontja	MSZP	Fidesz-MPP	FKGP	SZDSZ	MDF	MIÉP	Nem tudja, nem válaszol ⁱ	Forrás	Kérdés típus
XI. 26-XII. 12.	20	14	12	7	2	1	43	Sz/T ⁱⁱⁱ	nyit
XII. 5-10.	19	16	12	7	2	1	38	MC ^{iv}	kombi
XII. 6-9.	21	16	9	5	3	n.a.	41	Gallup ^v	nyit
XII. 3-17.	16	12	10	5	2	n.a.	51	MTA PTI ^{vi}	
XII. 13-16.	19	14	10	6	2	1	43	Medián ^{vii}	kombi
XII. 10-20.	21	14	12	6	2	2	38	Szonda ^{viii}	zár
XII. 6-27.	18	14	12	6	2	n.a.	42	Modus ^{ix}	
I. 16-20.	23	19	9	6	2	1	37	MC ^x	kombi
I. 16-25.	22	14	11	5	3	1	38	Szonda ^{xi}	zár
I. 23-26.	18	15	9	5	3	1	43	Medián ⁷	kombi
I. 28-II. 7.	21	14	12	5	3	n.a.	42	Modus ^{xii}	
I. 30-II. 8.	22	16	10	7	2	1	41	Sz/T ³	nyit
II. 6-10.	27	18	8	5	3	2	33	MC ^{xiii}	kombi
II. 13-15.	18	18	8	5-6	1	1	45	Gallup ^{xiv}	nyit
II. 16-26.	21	16	9	5	2	2	40	Szonda ^{xv}	zár
II. 20-23.	20	15	8	6	3	1	43	Medián ⁷	kombi
II. 26-III. 9.	20	20	9	5	3	1	40	Sz/T ³	nyit
III. 6-10.	22	21	10	6	3	2	31	MC ^{xvi}	kombi
III. 5-12.	22	17	10	5	2	1	38	Szonda ^{xvii}	zár
III. 13-27.	21	16	12	4	1	n.a.	40	Modus ^{xviii}	
III. 20-24.	22	18	9	6	2	2	n.a.	Gallup ^{xix}	nyit
III. 22-30.	22	17	10	5	2	2	37	Szonda ^{xx}	zár
III. 27-30.	18	16	11	6	2	2	39	Medián ⁷	kombi

(Folytatódik)

12. tábla

Adatfelvétel időpontja	MSZP	Fidesz-MPP	FKGP	SZDSZ	MDF	MIÉP	Nem tudja, nem válaszol ^{xxi}	Forrás	Kérdés típusa
IV. 3-7.	24	22	10	7	2	2	29	MC ^{xxiii}	kombi
IV. 7-11.	21	20	10	5	2	2	n.a.	Gallup ^{xxiv}	nyit
IV. 6-17.	21	16	11	6	3	1	39	Szonda ^{xxv}	zár
IV. 10-20.	19	19	10	4	1	1	42	Sz/T ³	nyit
IV. 17-19.	22.4	21.5	8.6	5.2	2.6	1.7	n.a.	Gallup ^{xxvi}	nyit
IV. 17-20.	20	18	8	7	2	2	38	Medián ⁷	kombi
IV. 24-27.	23	23	10	7	2	3	27	MC ^{xxvii}	kombi
IV. 26-29.	23.0	21.3	10.2	5.1	n.a.	n.a.	n.a.	Gallup ^{xxviii}	nyit

Rövidítések:

n.a.: nincs adat

MC: Marketing Centrum

Modus: Sofres-Modus

MTA PTI: Az MTA Politikatudományi Intézete és a Sofres-Modus közvélemény- és piackutató cég adatfelvétele

Szonda: Szonda-Ipsos

Sz/T: Századvég-Tárki

ⁱ **Figyelem:** Az itt közölt Medián, Századvég-Tárki és Marketing-Centrum adatokban az összes válaszhiányt beleszámították a "nem tudja, nem válaszolt" kategóriába. A decemberi és a februári Gallup adatokról a febr. 24-i *Magyar Nemzet*-ből kiderül, hogy a megkérdezettek három-négy százaléka megtagadta a pártpreferenciákra vonatkozó kérdés megválaszolását, de az itt bemutatott százalékok számításánál őket nem vették figyelembe. A *Magyar Nemzet* 1998. április 27-i számában megjelent beszámoló viszont arra utal, hogy az itt közölt (áprilisi) Gallup százalékok számításánál e válaszmegtagadókat is figyelembe vették.

ⁱⁱ A *Magyar Nemzet* 1998. április 25-i számában közöltek szerint a Magyar Gallup Intézet megkérdezetteinek kártya segítségével nélkül kellett válaszolni arra (a szakzsargon szerint "nyitott") kérdésre, hogy "Ha most vasárnap lennének az országgyűlési választások, akkor melyik pártra szavazna?" A Századvég számára készült Tárki adatfelvételek is hasonló nyitott kérdéssel fordultak a megkérdezettekhez. A Szonda-Ipsos ("zárt") pártpreferencia kérdése arra kérte a megkérdezetteket, hogy egy, a pártokat felsoroló kártyáról válasszák ki azt, hogy kire szavaznának. A Marketing-Centrum és a Medián adatfelvételei kombinálták a két lehetőséget. Előbb egy nyitott kérdéssel tudakolták a megkérdezettek pártpreferenciáját, majd ezt követően arra kérték őket, hogy egy kártyáról is válasszák ki azt a pártot, amelyikre akkor szavaznának, ha a kártyán felsorolt pártok indulnának a választásokon.

ⁱⁱⁱ Stumpf István (Századvég) és Tarjányi József (TÁRKI) személyes közlése alapján.

^{iv} *Világgazdaság*, 1998. A megkérdezettek száma 1000 volt.

^v *Magyar Nemzet* 1997. dec. 20. A megkérdezettek száma 1837 volt. A *Magyar Nemzet* 1998. febr. 21-i és 24-i számában is olvashattunk ezekről az adatokról, de ott kicsit kevesebb válaszhiányról számoltak be.

^{vi} *Népszabadság*, 1998. febr. 10. 1100 fős minta.

^{vii} Hann Endre személyes közlése alapján. 1200 fős minta. A megkérdezetteknek előbb egy kártya segítségével nélkül kellett válaszolni arra (a szakzsargon szerint "nyitott") kérdésre, hogy "Ha most vasárnap lennének az országgyűlési választások, akkor melyik pártra szavazna?", majd pedig egy, a választáson várhatóan induló és legalább a szavazatok 0.5 százalékára esélyes pártokat felsoroló kártyáról kellett kiválasztania, hogy kire szavaznának, ha azok indulnának a választáson.

^{viii} *Népszabadság*, 1998. jan. 3.

^{ix} *Vasárnapi Hírek*, 1998. január 25., március 1., április 2. 1100 fős minta.

^x *Világgazdaság*, 1998. A megkérdezettek száma 1000 fő volt.

^{xi} *Népszabadság*, 1998. febr. 4.

^{xii} *Vasárnapi Hírek*, 1998. március 1., április 2. 1000 fős minta.

-
- ^{xiii} *Világgazdaság*, 1998. A megkérdezettek száma 1000 fő volt.
- ^{xiv} *Magyar Nemzet*, 1998. febr. 21. 1000 fős minta, az adatfelvétel pontos dátumát csak a *Magyar Nemzet* 1998. április 25-i száma tartalmazta. Figyelem: A *Magyar Nemzet* febr. 24-i számában megjelent Gallup-beszámoló egyik ábrája ugyanerre az adatfelvételre hivatkozva a 21-én publikáltnál 1-1 százalékkal magasabb számot mutatott az SZDSZ, a KDNP, és a Munkáspárt, és 1 százalékkal alacsonyabbat az MDNP támogatottságáról. A *Magyar Nemzet* 1998. március 4-i és 10-i számában újra megjelent az előbbi, a március 17-i számban pedig az utóbbi változata az adatsornak, mint a Gallup legfrissebb 1000 fős vizsgálatának eredménye.
- ^{xv} *Népszabadság*, 1998. március 6.
- ^{xvi} *Világgazdaság*, 1998. A megkérdezettek száma 1000 fő volt.
- ^{xvii} *Népszabadság*, 1998. március 21.
- ^{xviii} *Vasárnapi Hírek*, 1998. április 2. 1000 fős minta.
- ^{xix} A *Magyar Nemzet* 1998. március 31 és április 21. A *Magyar Nemzet* 1998. ápr. 7. számában is megismételt mintaleírás szerint a megkérdezettek száma 1822.
- ^{xx} *Népszabadság*, 1998. április 6.
- ^{xxi} Figyelem: Az itt közölt Medián, Századvég-Tárki és Marketing-Centrum adatokban az összes válaszhíányt beleszámították a "nem tudja, nem válaszolt" kategóriába. A decemberi és a februári Gallup adatokról a febr. 24-i *Magyar Nemzet*ből kiderül, hogy a megkérdezettek három-négy százaléka megtagadta a pártpreferenciákra vonatkozó kérdés megválaszolását, de az itt bemutatott százalékok számításánál őket nem vették figyelembe. A *Magyar Nemzet* 1998. április 27-i számában megjelent beszámoló viszont arra utal, hogy az itt közölt (áprilisi) Gallup százalékok számításánál e válaszmegtagadókat is figyelembe vették.
- ^{xxii} A *Magyar Nemzet* 1998. április 25-i számában közöltek szerint a Magyar Gallup Intézet megkérdezetteinek kártya segítsége nélkül kellett válaszolni arra (a szakzsargon szerint "nyitott") kérdésre, hogy "Ha most vasárnap lennének az országgyűlési választások, akkor melyik pártra szavazna?" A Századvég számára készült Tárki adatfelvételek is hasonló nyitott kérdéssel fordultak a megkérdezettekhez. A Szonda-Ipsos ("zárt") pártpreferencia kérdése arra kérte a megkérdezetteket, hogy egy, a pártokat felsoroló kártyáról válasszák ki azt, hogy kire szavaznának. A Marketing-Centrum és a Medián adatfelvételei kombinálták a két lehetőséget. Előbb egy nyitott kérdéssel tudakolták a megkérdezettek pártpreferenciáját, majd ezt követően arra kérték őket, hogy egy kártyáról is válasszák ki azt a pártot, amelyikre akkor szavaznának, ha a kártyán felsorolt pártok indulnának a választásokon.
- ^{xxiii} *Világgazdaság*, 1998. A megkérdezettek száma 1000 fő volt.
- ^{xxiv} A pártpreferencia adatok a *Magyar Nemzet* ápr. 21-i számában jelentek meg, mint egy április adatfelvétel eredményei. Az adatfelvétel időpontját a *Magyar Nemzet* ápr. 25-i száma közölte.
- ^{xxv} *Népszabadság*, 1998. április 22.
- ^{xxvi} A *Magyar Nemzet* 1998. ápr. 25. A megkérdezettek száma 1800 fő volt. Figyelem: A forrás által közölt Gallup-os adatok (MSZP 26, Fidesz-MPP 25, FKGP 10, SZDSZ 6, MDF 3, MIEP 2, egyéb pártok együtt kevesebb, mint 5%) nem az összes megkérdezettre, hanem a "biztos és valószínű szavazókra" vonatkoznak. Mivel a forrás szerint az utóbbiak arány 98-99 százalék volt az MSZP, a Fidesz-MPP és az SZDSZ, és 91 százalék az FKGP támogatói, ezért az itt közölt adatok kiszámításánál két lépésben módosítottam a forrás által közölt számokat. Feltételeztem, hogy az összes megkérdezettek között kb. 10 százalékkal magasabb volt a pártot nem választók aránya mint a "biztos és valószínű szavazók" közt. Ezért valamennyi párt közölt "szavazatarányát" megszoroztam 0.86-dal. Ezután egy százalékot hozzáadtam az FKGP így becsült támogatottságához, mivel a forrás által közölt adatok szerint az FKGP-támogatói enyhén alulreprezentáltak voltak a "biztos és valószínű szavazók" között. Az így kapott százalékok összege (a 34 százalékra becsült válaszhíánnyal együtt) 100%.
- ^{xxvii} *Világgazdaság*, 1998. ápr. 30. A megkérdezettek száma 1200 volt.
- ^{xxviii} A *Magyar Nemzet* 1998. ápr. 30. száma alapján. A megkérdezettek száma nem állapítható meg, de valószínűleg 1500 és 2000 között volt. A mintavételi eljárásról és az interjú módjáról a Gallup nem számolt be, de a jelek szerint telefonos interjúkat folytattak a megkérdezettekkel. Figyelem: A forrás által közölt Gallup-os adatok (MSZP 27, Fidesz-MPP

25, FKGP 12, SZDSZ 6, egyéb pártok együtt kevesebb, mint 5%) nem az összes megkérdezettre, hanem a "biztos és valószínű szavazókra" vonatkoznak. Mivel az 1998. április 25-i *Magyar Nemzet*-ben megjelent Gallup adatok szerint az utóbbiak arány 98-99 százalék volt az MSZP, a Fidesz-MPP és az SZDSZ, és 91 százalék az FKGP támogatói, ezért az itt közölt adatok kiszámításánál két lépésben módosítottam a forrás által közölt számokat. Abból a feltevésből kiindulva, hogy az összes megkérdezettek között kb. 10 százalékkal magasabb volt a pártot nem választók aránya, mint a "biztos és valószínű szavazók" közt, valamennyi párt közölt "szavazatarányát" megszoroztam 0.85-dal. Ezután egy százalékot hozzáadtam az FKGP így becsült támogatottságához, hiszen a pártonként részvételi hajlandóságról április 25-én közölt Gallup-adatok szerint az FKGP-támogatói enyhén alulreprezentáltak voltak a "biztos és valószínű szavazók" között. Az így kapott százalékok összege (a 35 százalékra becsült válaszhiánnyal együtt) 100%.